

STORTINGET

Innst. 65 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:175 S (2023–2024)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndenes inntektsmuligheter

Til Stortinget

Innledning

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårdssalg av alkoholholdig drikke etter svensk modell.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Sakens dokumenter er tilgjengelig på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 30. september 2024 om statsrådets vurdering av saken. Helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre har uttalt seg om forslaget i brev av 16. oktober 2024. Brevet er vedlagt innstillingen. Det er avholdt skriftlig høring i saken, hvor det innen fristen

var kommet inn åtte høringsvar. Høringsvarene kan leses på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Tove Elise Madland, Even A. Røed og Truls Vasvik, fra Høyre, Sandra Brufnot, Erlend Svandal Bøe og lederen Tone Wilhelmsen Trøen, fra Senterpartiet, Lisa Marie Ness Klungland og Siv Mossleth, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud, fra Sosialistisk Venstreparti, Marian Hussein, fra Rødt, Seher Aydar, fra Kristelig Folkeparti, Olaug Vervik Bollestad, og fra Pasientfokus, Irene Ojala, viser til forslag i Dokument 8:175 S (2023–2024) om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndenes inntektsmuligheter.

Komiteen merker seg at Norge har en tradisjon for streng alkohollovgivning, og at alkohollovgivningen har tatt utgangspunkt i de skadelige effektene av alkohol. Komiteen viser til at alkohollovgivningens formål er å begrense konsum og derigjennom redusere skader og problemer som følge av alkoholbruk. Komiteen merker seg at man særlig sterkt har vektlagt hensynet til mennesker som er sårbare for å utvikle avhengighet, samt å begrense tilgjengeligheten for unge. Komiteen viser til at hovedregelen er at salg av alkoholholdig drikke over 4,7 pst. skal skje gjennom Vinmonopolet. Det finnes kun et svært begrenset unntak for gårdssalg av sider, der minst en tredjedel av innsatsvarene som gir produktets dets karakter, er egenprodusert.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til svaret fra helse- og omsorgsministeren og til Hurdalsplattformen, hvor det står at regjeringen vil tilrettelegge for gårdssalg av lokalprodusert alkoholholdig drikke. Disse medlemmer vil påpeke at i lys av om den «svenske modellen» blir vurdert til å være forenlig med EU-retten, kan det være behov for å gjøre nye vurderinger av den EØS-rettslige tilgangen til utvidet gårdsutsalg av egenprodusert alkoholholdige drikkevarer.

Disse medlemmer viser til forslagsstillernes henvisning til «svensk modell» og vil understreke at det ikke er Arbeiderpartiets eller Senterpartiets politikk å implementere en ordning foreslått i et annet land uten at den er tilpasset norske forhold, det helsepolitiske aspektet ved alkohollovgevingen og hensynet til Vinmonopolets rolle.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er riktig å utvide muligheten lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge varene sine til besøkende. Disse medlemmer viser til at det var regjeringen Solberg som fra 1. juli 2016 åpnet opp for at bønder som produserer for eksempel eple cider, pæresider eller mjød, fikk mulighet til å drive direkte utsalg fra gård til besøkende for drikkevarer med opptil 22 pst. alkoholinnhold. Ordningen gjelder kun produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen og som ikke er tilsatt brennevin eller er blandet med andre alkoholholdige drikkevarer. Disse medlemmer viser til at det i forbindelse med dette ble satt flere krav, og at det kun kan gis bevilling dersom produksjonen skjer ved salgsstedet, salget vil utgjøre en del av stedets helhetlige karakter og salgstilbud, minst en tredjedel av innsatsvarene er egenproduserte og det selges maks 15 000 liter per år.

Disse medlemmer er positive til flere sider ved den svenske modellen, blant annet at den inkluderer destilleri og bryggeri. Dette er produsenter som bidrar til viktige distriktsarbeidsplasser og ivaretar den norske drikke- og matkulturen. Disse medlemmer viser til at den svenske modellen tillater et betydelig større omsetningsvolum fra produsent. I den svenske modellen tillates det ifølge svarbrevet fra statsråden et omsetningsvolum på 75 000 liter «spritdrycker», 400 000 liter gjærede drikker opp til 10 volumprosent og 200 000 liter over 10 volumprosent. Disse medlemmer viser til at dette er et omsetningsvolum som vil kunne utfordre Vinmonopolets posisjon, og at det er betydelig større enn omsetningsvolumet på 15 000 liter fra produsent som er tillatt i Norge. Disse medlemmer støtter derfor ikke en fullverdig kopiering av den svenske modellen, men mener at det må utredes en ordning som bygger på elementer fra den svenske modellen og som er bedre tilpasset norske forhold.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag som bidrar til å utvide muligheten lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge varene sine til besøkende.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at Norge har lang tradisjon for produksjon av egne mat- og drikkevarer, men at den norske mat- og drikkekulturen er undervurdert i utlandet og for lite kjent i befolkningen. Dette medlem mener det er en følge av den restriktive alkoholpolitikken man har i Norge, som langt på vei forbyr norske bønder, bryggere og produsenter å informere om de landbruksvarene de tilvirker. For å sikre forutsigbarhet og mulighet for utvikling i næringen må man erkjenne at lovverket rundt alkoholpolitikken er modent for en modernisering. Det er mange eksempler på hvordan lovgiver gjennom overreguleringer i alkoholpolitikken i årevis har gjort det vanskeligere for næringslivet å utvikle seg.

Dette medlem merker seg at norsk håndverksproduksjon av alkoholholdige drikkevarer av høy kvalitet, er økende. Etter at staten avvirket sitt monopol på spritproduksjon har flere gründere etablert håndverksdestillier i landet. Det har blitt etablert mer enn 100 mikrobryggerier av håndverksøl de siste 20 årene, og flere av disse eksporterer til utlandet. Videre har Norge blant verdens beste produsenter av både cider og mjød, samt vinprodusenter i startgropen flere steder i landet. Dette medlem viser til at alle disse produsentene over hele landet sørger for lokale arbeidsplasser i en verdikjede fra produksjon, videre til transport og logistikk, helt til varen til slutt blir konsumert.

Dette medlem viser til at flere bønder og andre har begynt å dyrke druer og igangsette vinproduksjon rundt om i landet, og at dette kan bidra positivt til inntektsgrunnlaget til gården. Det er per i dag mellom 50 og 60 registrerte vingårder i Norge. Dette medlem merker seg at det enn så lenge ikke er lett å få tak i norsk vin, grunnet at de fleste produsentene er i startfasen. Dette medlem håper norsk vinproduksjon vil kunne bidra positivt til norsk landbruk, turisme og kultur, men erkjenner at hvis bøndene skal få til dette, trenger de eksempelvis å kunne vise frem og selge produktene de produserer til omverdenen.

Dette medlem viser til at Fremskrittspartiet i 2016 fikk gjennomslag for å tillate salg av egenproduserte drikkevarer fra visnings- eller produksjonssted dersom virksomheten kan kobles til eget landbruk og egne produkter. I 2020 ble det åpnet for flaskesalg fra mikrobryggerienes egne små puber.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det var regjeringen

Solberg utgått av Høyre og Fremskrittspartiet som sikret at det ble åpnet opp for at bønder som produserer for eksempel eplesider, pæresider eller mjød, fikk mulighet til å drive direkte utsalg fra gård til besøkende for drikkevarer med opptil 22 pst. alkoholinnhold. Disse medlemmer viser til at det i 2016 også ble gjort noen mindre endringer i alkoholforskriften av regjeringen Solberg, da alkoholprodusenter blant annet fikk lov til å gi nøktern informasjon og vise bilder av produktene på nettsidene sine. Disse medlemmer ønsker en næringsvennlig og fornuftig alkoholpolitikk som legger til rette for at flere norske gründere får lov til å selge produktene sine lokalt i sine produksjonslokaler.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener likevel det trengs ytterligere oppmykning av dette regelverket for å gi produsentene mer handlingsrom. Produsenter av eplesider får i dag ikke lov til å selge egenproduserte varer fra gårdsutsalg dersom de ikke eier eplegård selv. Et eksempel på dette er Det Norske Brenneri i Grimstad, som har lang tradisjon for å lage sider på epler samlet inn fra private hageeiere, og som dermed faller utenfor ordningen.

Dette medlem viser til at den svenske regjeringen har lagt frem et forslag om liberalisering av det svenske lovverket knyttet til gårdsutsalg av egenproduserte alkoholholdige drikkevarer. Dette forslaget omfatter alle typer drikke, og det vil ikke være krav til egendyrking av råvarer.

Dette medlem merker seg høringsvaret fra Bryggeri- og drikkevareforeningen til komiteen som omtaler de innskrenkende elementene knyttet til den foreslåtte svenske modellen når det kommer til organiserte opplegg hos produsentene og størrelsen på aktører regelverket vil gjelde for. Dette medlem mener dette er uheldige elementer som ikke bør kopieres i Norge, men at det likevel er elementer i den svenske modellen som er hensiktsmessig, eksempelvis en volumgrense knyttet til totalt årlig salg, og en grense for salg per kunde.

Dette medlem viser til det svenske forslaget som legger opp til at personer vil kunne kjøpe inntil 0,7 liter brennevin, tre liter vin, tre liter sterkøl og tre liter annen gjæret drikke. Dette åpner for utvikling i flere voksende industrier – både selve drikkevare- og landbruksindustrien, samt for turistnæringen. Dette medlem mener det bør være enkelt for produsenter å selge sitt eget produkt til besøkende på utsalgsstedet, noe som dag er komplisert og innviklet. Turister som får en god opplevelse på et bryggeri eller destilleri, mister muligheten til å støtte produsenten ved å kjøpe med seg alkoholholdige produkter hjem. Dette medlem mener en liberalisering av dette regelverket vil kunne bidra til å få norsk kvalitets håndverk på verdenskartet på samme måte

som man eksempelvis har fått til med fransk vin eller belgisk øl.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårds- og produksjonsstedsutsalg av alkoholholdig drikke med hensikt å åpne for at alkoholprodusenter kan selge et begrenset volum av sin egen produksjon direkte til forbruker. Det skal åpnes for at hver person kan kjøpe inntil 0,7 liter brennevin, tre liter vin, tre liter sterkøl og tre liter annen gjæret drikke.»

Dette medlem merker seg statsrådets karakteristikker i sitt svar og viser til statsrådets partifeller, stortingsrepresentantene Lene Vågslid og Rune Støstad, som i Nationen 2. august 2024 uttalte at dersom Sverige får tillatelse av EU til å gjennomføre sin liberalisering av regelverket, bør Norge gjøre det samme. Dette medlem mener det er mulig å kombinere god helsepolitikk med en politikk som legger til rette for at aktørene i landbruks- og turistnæringen får et bedre inntektsgrunnlag, og er glad for at i hvert fall deler av statsrådets parti er enig.

Dette medlem viser til at statsråden i sitt svar til komiteen problematiserer forslaget opp mot EØS-regelverket. Sveriges modell er nå til godkjenning i EU, og Finland, som også har monopolordning, har allerede fått en modell for utsalg fra produksjonssteder godkjent. Dersom Sveriges modell blir godkjent, vil Norge ha et mulighetsrom til å hente inspirasjon fra både den svenske og den finske modellen til å lage et regelverk som står seg godt innenfor EØS-avtalens rammer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til svarbrev fra statsråden hvor det påpekes at alkoholbruk kan forårsake både psykiske og somatiske helseproblemer, samt sosiale problemer, og at risikoen øker med alkoholinntaket. Disse medlemmer mener derfor at det ikke er ønskelig å gjøre alkoholprodukter mer tilgjengelige eller legge til rette for et generelt økt forbruk av alkohol i befolkningen. Disse medlemmer er enig i statsrådets vurdering om at den svenske modellen innebærer en betydelig større tilgjengelighet for alkoholholdig drikke enn den norske ordningen, og at det er viktig å huske på at alkoholpolitikk også er folkehelsepolitikk. Disse medlemmer støtter derfor ikke forslag om en liberalisering av det norske alkoholregelverket tilsvarende den svenske modellen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er opptatt av å støtte lokalt næringsliv, og mener at dersom volumet er lite, bør lokale produsenter

ter få flere muligheter til å selge alkoholholdige drikkevarer.

På bakgrunn av dette fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak med vurderinger av og forslag om hvordan gårdssalg av alkoholholdige drikkevarer kan bidra til næringsmuligheter for bøndene og verdiskaping i distriktene.»

Dette medlem mener videre at norske lokale bryggerier bør få flere muligheter til å selge egenprodusert øl. Dette medlem mener at størstedelen av sterk alkoholholdig drikke bør bli solgt fra Vinmonopolet, men hvis volumet er lite, bør lokale produsenter få flere muligheter til å selge øl som kan ha noe høyere alkoholprosent enn dagens regelverk tilsier. Dette medlem viser til høringsinnspillet til komiteen fra Bryggeri- og drikkevareforeningen (BROD). De støtter blant annet at det bør gis en begrenset mulighet til å selge noe av sitt egenproduserte sterkøl direkte til folk som besøker bryggeriet, men advarer om at den svenske modellen har flere uheldige sider som ikke bør kopieres i Norge.

På bakgrunn av dette fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede om mikrobryggerier kan selge øl med litt over 4,7 pst. alkohol direkte fra egen produksjon, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre i 2022 fremmet forslag på Stortinget om å utvide adgangen som lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge egenproduserte varer med over 4,7 pst. alkoholinnhold. Dette forslaget ble dessverre stemt ned. Disse medlemmer mener det er positivt at Sosialistisk Venstreparti nå likevel vil åpne opp for dette. Disse medlemmer ønsker å utvide muligheten til å selge sterkøl fra bryggeri, og mener det vil legge til rette for flere arbeidsplasser i distriktene.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser videre til innspillet fra BROD som påpeker at erfaringene fra sidermarkedet viser hvordan sider som produkt står sterkere på Vinmonopolet nå, etter at siderprodusentene fikk lov til å selge noe lokalt. Videre viser dette medlem til innspillet til komiteen fra Næringsorganisasjonen HANEN, som organiserer 100 alkoholprodusenter over hele landet tilknyttet landbruket. Disse påpeker at:

«Prinsippene for dagens regler for gårdssalg: at produsentene produsere egen råvare (minimum 30%), har et helhetlig konsept (gårdsbutikk, omvisning, smakinger) og at salget har et begrenset omfang 15 000 liter, er prinsipper som bør videreføres også for de andre alko-

holtypene; vin, brennevin og øl. Norsk vin er i dag en meget liten næring med ca. 10-15 små kommersielle vinprodusenter, men det er plantet ca. 100 000 vinstokker de siste 2-4 årene fordelt på Agder, Østfold, Vestfold og Sogn. Dette vil etter hvert gi et ganske stort volum og allerede nå er flere produsenter på vei inn i hyllene på Vinmonopolet. Men det er først med et gårdssalg at denne næringen kan begynne å ligne på sidernæringen og få den flotte utviklingen som har sett der.»

Dette medlem støtter forslag som vil innebære at man likestiller gårdssalg av vin med reglene for gårdsalg av sider og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å likestille gårdsut salg av vin med reglene for gårdsut salg av sider og mjød.»

Dette medlem er opptatt av at alkoholavgiften bør differensieres mellom butikkut salg og skjenkesteder for å flytte alkoholkonsumet inn i kontrollerte omgivelser, som skjenkesteder er. Dette medlem viser til at ca. 90 pst. av all alkohol drikkes hjemme. Det er ingen ansatte med kunnskaper som kan bistå personer som drikker for mye hjemme. Hvis flere drikker alkohol ute på skjenkesteder i stedet for å drikke hjemme, vil en større del av drikkingen skje i kontrollerte omgivelser. Dette medlem viser til at man i Norge har dyktige ansatte på skjenkesteder som sjekker at det ikke bærer galt av sted med personer som konsumerer alkohol. Dette medlem forventer at utsalgsprisen til serveringssteder og butikker vil bli endret tilsvarende avgiftsendringen.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå en differensiering av alkoholavgiften, slik at det blir billigere alkoholholdig drikke på skjenkesteder og dyrere i butikkut salg.»

Komiteens medlem fra Pasientfokus vil påpeke at det ikke er et mål med økt omsetning av alkohol, og at det ennå er uklart hvorvidt den svenske modellen er en modell det er hensiktsmessig for Norge å følge.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag som bidrar til å utvide muligheten lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge varene sine til besøkende.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 2*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårds- og produksjonsstedsutsalg av alkoholholdig drikke med hensikt å åpne for at alkoholprodusenter kan selge et begrenset volum av sin egen produksjon direkte til forbruker. Det skal åpnes for at hver person kan kjøpe inn til 0,7 liter brennevin, tre liter vin, tre liter sterkøl og tre liter annen gjæret drikke.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 3*

Stortinget ber regjeringen fremme sak med vurderinger av og forslag om hvordan gårdssalg av alkoholholdige drikkevarer kan bidra til næringsmuligheter for bøndene og verdiskaping i distriktene.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede om mikrobryggerier kan selge øl med litt over 4,7 pst. alkohol direkte fra egen produksjon, og komme tilbake til Stortinget på eget måte.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å likestille gårdsutsalg av vin med reglene for gårdsutsalg av sider og mjød.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå en differensiering av alkoholavgiften, slik at det blir billigere alkoholholdig drikke på skjenkesteder og dyrere i butikkutsalg.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:175 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndenes inntektsmuligheter – vedtas ikke.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 26. november 2024

Tone Wilhelmsen Trøen

leder

Lisa Marie Ness Klungland

ordfører

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT**

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
2024/6451

Vår ref
24/3652-

Dato
16. oktober 2024

Representantforslag 175 S (2023-2024) om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndernes inntektsmuligheter

Jeg viser til brev av 30. september 2024 der Helse- og omsorgskomiteen ber om min uttalelse til representantforslaget om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk fremmet av stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt i Dokument 8:175 S (2023-2024).

Forslaget går ut på at regjeringen skal «komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårdssalg av alkoholholdige drikke etter svensk modell».

Hensynet bak forslaget er å fremme alkohalnæringen. Før jeg går nærmere inn på selve forslaget, vil jeg understreke at alkohol ikke er en vanlig vare. Alkoholbruk kan forårsake en lang rekke psykiske og somatiske helseproblemer, samt sosiale problemer. Risikoen øker med alkoholinntaket, men selv et lavt alkoholinntak innebærer risiko for alkoholrelatert sykdom. Derfor er alkoholpolitikk først og fremst helsepolitikk og ikke næringspolitikk. Det er bekymringsfullt at forslagsstillerne ikke anerkjenner dette, men stadig søker å liberalisere det norske alkoholregelverket av hensyn til næringen.

I Norge har vi tatt i bruk en bred og helhetlig virkemiddelpakke som skal bidra til å begrense alkoholkonsum og derigjennom redusere skader og problemer som følge av alkoholbruk. Vi har et høyt beskyttelsesnivå i vår alkoholpolitikk som bygger på en rekke regulatoriske virkemidler som må ses i sammenheng. Virkemidlene består blant annet av reklameforbudet, monopolordningen, alkoholavgifter, aldersgrenser, åpningstider og bevillingssystemet.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen slått fast at vi ønsker å videreføre en restriktiv alkoholpolitikk og opprettholde Vinmonopolets samfunnsrolle. Norge har også forpliktet seg til WHO's mål om å redusere skadelig bruk av alkohol med 20% innen 2030, sammenliknet med 2010. Dette krever en offensiv og helhetlig alkoholpolitikk som verner om og styrker de eksisterende virkemidlene. Jeg viser til omtale i Folkehelsemeldinga (Meld. St. 15 (2022-2023)) hvor det står:

«For å halde oppe ein konsistent og heilskapleg alkoholpolitikk må omsynet til folkehelse vege tungt, sett opp mot andre omsyn, til dømes auka tilgang og næringsutvikling. Sjølv om endringar og justeringar i dei alkoholpolitiske verkemidla isolert sett kan oppfattast som små, kan dei i sum ha stor betydning for effekten av dei alkoholpolitiske verkemidla. For å nå målet om 20 prosent reduksjon i skadeleg bruk av alkohol innan 2030 er det nødvendig å verne om desse verkemidla.»

Å begrense tilgjengeligheten til alkoholholdig drikk er som sagt et viktig virkemiddel for å begrense skadene som følger av alkoholbruk. Hovedregelen er at salg av alkoholholdig drikk over 4,7 volumprosent alkohol finner sted gjennom Vinmonopolet. De unntakene som finnes fra dette, gjør det blant annet mulig for produsenter å selge enkelte produkter, som ikke er omfattet av EØS-avtalen, direkte fra eget utsalgssted. Dette er en svært begrenset mulighet som ble innført etter en grundig utredning av det EØS-rettslige regelverket knyttet til omsetning av alkohol og monopolordningen. Utredningen ble utført av Finn Arnesen og Fredrik Sejersted (den gang begge professorer ved Senter for Europarett v/UiO).

Utredningen viste at det å åpne for gårdsutsalg av alkoholholdige drikkevarer over 4,7 volumprosent alkohol som er omfattet av EØS-avtalen, ville reise betydelige EØS-rettslige problemer og innebære betydelig EØS-rettslig prosessrisiko. Utrederne uttalte bl.a.:

«En slik ordning vil innebære at norske produsenter får en salgskanal som utenlandske ikke har, og at norske produsenter får et fortrinn fremfor utenlandske. Dette er en form for forskjellsbehandling som det EØS-rettslig vil være vanskelig å forsvare som legitimt begrunnet og forholdsmessig» og videre: *«Dersom en slik ordning innføres vil den med stor sannsynlighet bli angrepet rettslig, enten av ESA eller av private aktører – og mest sannsynlig vil staten da tape.»*

Formålet med lovendringene som åpnet for gårdsutsalg av produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen, var å gjøre det mulig for små produsenter å drive salg av disse produktene som en binæring. Forslaget var ment å gjøre det mulig for produsenter å selge produkter over 4,7 volumprosent alkohol direkte fra produksjonsstedet under forutsetning av at dette i liten grad ville øke tilgjengeligheten og ikke ville utfordre monopolordningen. Av den grunn ble det bare åpnet for salg av produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen, og det ble lagt en rekke begrensninger på muligheten for salg for å sikre at det ikke vil føre til økt tilgjengelighet til alkoholholdig drikk. Det er bl.a. kun alkoholholdig drikk gruppe 2 og inntil

15 000 liter som kan selges, og det er et krav at minst en tredjedel av innsatsvarene som gir produktet dets karakter må være egenprodusert.

Slik jeg har forstått forslaget til den «svenske ordningen» skiller den seg fra den norske ordningen bl.a. ved at:

- Alle typer alkoholholdig drikk er omfattet
- Det ikke er krav om egenproduserte innsatsvarer (unntatt for vinproduksjon)
- Produsenten kan selge produkter over 22 volumprosent (definert som gruppe 3-produkter i norsk lov)
- Tillatt volum solgt er betydelig høyere enn i Norge (75 000 liter «spritdrycker», 400 000 liter gjærede drikker opp til 10 volumprosent og 200 000 liter over 10 volumprosent).

Det svenske forslaget åpner m.a.o. for en betydelig større tilgjengelighet til alkoholholdig drikk enn den norske ordningen. I tillegg til at jeg mener det er EØS-rettslig problematisk å utvide muligheten for salg direkte fra produsent ytterligere, vil representantforslaget innebære en økt tilgjengelighet til alkoholholdig drikk, som også ikke har gårdens egenproduserte innsatsvarer.

Jeg har notert meg at den svenske regjeringen mener at det er forenelig med EU-retten å innføre en småskala gårdssalgsordning og samtidig verne om detaljhandelsmonopolet for alkohol. Om så er tilfelle, gjenstår å se. Det er mange som har tatt til orde for at forslaget ikke er forenelig med EU-retten. Det svenske forslaget er sendt på notifikasjon i EU/EØS-området. Blant annet vil Kommisjonen gjøre en vurdering av forslaget opp mot EU-retten. Det er derfor uansett ikke hensiktsmessig å gjøre endringer i det norske systemet i tråd med den svenske regjeringen har foreslått, da vi ikke vet hva det endelig resultatet vil bli.

Jeg vil også påpeke at selv om det svenske forslaget i nåværende eller justert form ikke skulle anses å være i strid med EU-retten når det gjelder monopolordningen som sådan, vil en innføring av en ordning som foreslått uansett kunne påvirke vurderingen av om de andre alkoholpolitiske virkemidlene kan opprettholdes i henhold til EU/EØS-retten.

Jeg frarår at representantforslaget vedtas

Med hilsen

Jan Christian Vestre